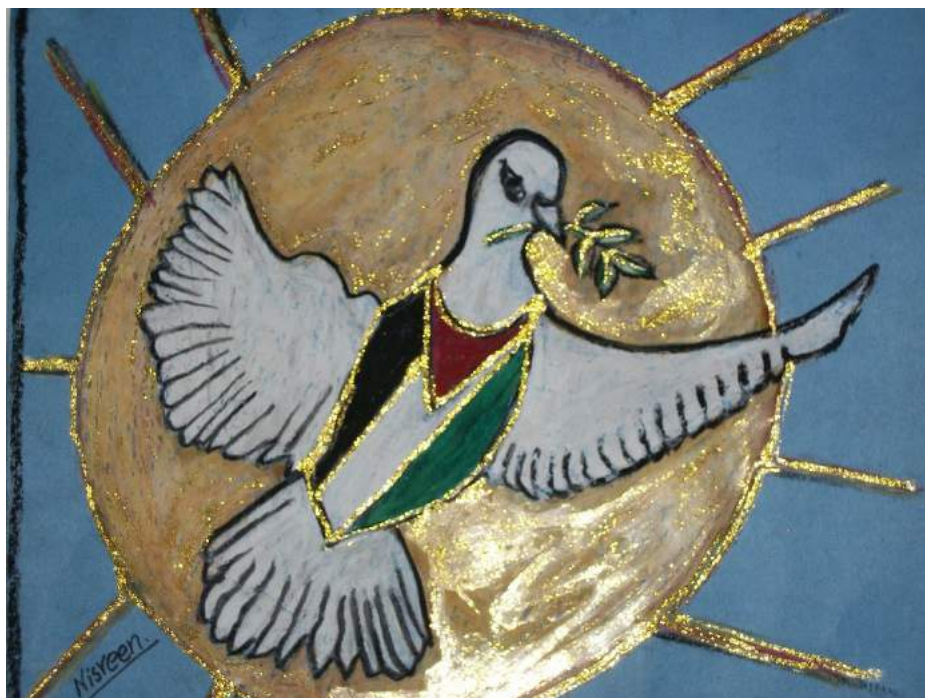

Bijdragen aan vrede

De stem van Palestijnse christenen gehoord

Met de ervaringen van Gerrit Buunk als oecumenische begeleider
in de Palestijnse Gebieden.

Afbeelding: Nizreen Al Azzeh

Een uitgave van de Commissie Kerk in de Samenleving
van de Verenigde Protestantse Kerk in België.

Ecumenical
Accompaniment
Programme
in Palestine
and Israel

In 2012 werd met ondersteuning van de Commissie Kerk in de Samenleving (KidS) ds. Gerrit Buunk als oecumenische begeleider uit België uitgezonden door Kerk in Actie. Dit is de diaconale organisatie van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Dit

gebeurde in kader van het EAPPI programma (*Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine-Israel*). In deze brochure zijn artikelen opgenomen, die gebaseerd zijn op enkele van zijn weblogs. Deze verschenen eerder in Kerkmozaïek.

“Wij geloven dat het belangrijk is dat een leefbaar en veilig staatsbestaan wordt verzekerd voor zowel Israëli’s als Palestijnen.” (blz.24)

Met deze ondersteuning door de Commissie Kerk in de Samenleving, geeft zij uiting aan haar verlangen naar vrede in het conflict Israël-Palestina en wil zij bijdragen aan vrede. Zij geeft hiermee ook gevolg aan de oproep van Palestijnse Christenen in het Kairos Document om de situatie van de Palestijnen met eigen ogen te zien en naar hun verhaal te luisteren. ([http:// www.kairospalestine.ps](http://www.kairospalestine.ps)).

Het EAPPI programma is opgezet in 2002 door de Wereldraad van Kerken op uitdrukkelijk verzoek van de Palestijnse kerken. Hiermee wil zij een bijdrage leveren aan de ondersteuning van internationale inspanningen, die leiden tot een rechtvaardige vrede en tot beëindiging van de Israëlische bezetting van de Palestijnse gebieden. Meer informatie is te vinden op www.eappi.org

Deze brochure kan gebruikt worden als gespreksmateriaal in de plaatselijke gemeenten.

Deze brochure werd samengesteld door de Commissie Kerk in de Samenleving (KidS). Leden: Yolande Bolsenbroek, Vincent Dubois, Laurence Flachon, Greet Heslinga, Marc Lenders, Chris Lefebvre, Rob van Drimmlen. Met dank aan de coördinator Bezinning en Dialoog dr. Eddy Van der Borght, die het voorwoord schreef en Kees Hozee, die de lay-out verzorgde.

Maart 2014

Verantwoordelijke uitgever: dr. Eddy Van der Borght;

Inhoudsopgave:	Blz.
Voorwoord, dr. Eddy Van der Borght (coördinator Bezinning en Dialoog)	4

Deel I

1. Uitzending Gerrit Buunk	5
2. Berichten uit Yanoun: weblogs van Gerrit Buunk	
2.1 EAPPI aanwezigheid heeft beschermende werking	6
2.2 Vloeken, ik heb dat gedaan, denk ik, op zondag	6
2.3 Settlers in actie	10
2.4 Olijfbomen weer vernield	11
2.5 Leerrijke ontmoetingen	12
3. Blijvend bijdragen aan vrede: overdenkingen bij terugkeer (1), Gerrit Buunk	14
4. Recht van bestaan: overdenkingen bij terugkeer (2) , Gerrit Buunk	15
5. Gedicht: Bruggen bouwen van Feije Duim (Kerk in Actie)	17
6. Een Bijbelse bezinning bij EAPPI , Rob van Drimmelen	18

Deel II

7. Het Kairos Document en de Palestijnse christenen, Greet Heslinga	20
8. Levende stenen: de Palestijnse christenen, Greet Heslinga	22
9. Pastorale Brief: antwoord op het Kairos document, Coördinatie Bezinning en Dialoog	24
10. Begeleidend schrijven	27
11. Kerstgroet 2012 voor Palestijnse christenen, Coördinatie Bezinning en Dialoog	29
12. Wat kunnen we doen?	31
13. Commissie Kerk <i>in</i> de Samenleving: presentatie	33

Voorwoord

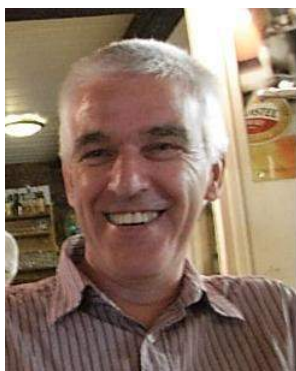
In de zomer van 2013 zijn de seculiere media en ook politici zich steeds meer bewust geworden dat in het Midden-Oosten ook christenen wonen die kwetsbaar zijn te midden van alle revoluties, geweld en terreur die de regio teistert: afgebrande kerken in Egypte, bomaanslagen op kerken in Pakistan of christelijke dorpen die worden ingenomen door Syrische milities. Enkele jaren daarvoor, in het voorjaar van 2011 gebeurde iets dergelijks binnen de *Coördinatie Bezinning en Dialoog*. Leden van de commissie *Kerk in de Samenleving*, en van de commissies voor de relaties met Joden en met Moslims hoorden de stem van de Palestijnse christenen door het zogenaamde Kairos document geschreven door een aantal christelijke leiders en theologen. Ze werden zich scherp bewust dat in het conflict tussen Palestijnen en de Joodse staat Israël, ook een christelijke Palestijnse minderheid was betrokken. De woorden van geloof, hoop en liefde te midden van de miserie veroorzaakt door bezetting door de staat Israël leidden tot het schrijven van een “pastorale brief” van zusters en broeders naar zusters en broeders. Waarin we lieten weten: we hebben jullie stem gehoord. De leden van de Coördinatie besloten om het Palestijnse Kairos document en hun pastoraal antwoord te delen met de gemeenten. En ze hebben aan de Synode Vergadering van November 2013 de mogelijkheid gelaten om zich daar bij aan te sluiten. De “pastorale brief” werd op de Synode met een grote meerderheid aanvaard. In december is zij, ondertekend door de voorzitter van de Synodale Raad, verstuurd.

In datzelfde voorjaar 2011 liet een van onze predikanten, ds. Gerrit Buunk weten dat hij bereid was om drie maanden naar de Palestijnse Gebieden te gaan om daar als oecumenische begeleider de toestand ter plaatse te observeren. De Coördinatie besloot hem te steunen en met de financiële hulp van de Nederlandse kerkelijke organisatie Kerk in Actie was hij ook in staat ter plaatse waar te nemen. U leest in het eerste deel van deze brochure zijn getuigenis over wat hij ter plaatse observeerde. In het tweede deel vindt u de informatie over het Kairos document en de pastorale antwoord van de Coördinatie Bezinning en Dialoog.

De Coördinatie schenkt de brochure aan de gemeenten. In de hoop dat ze haar weg vindt en dat we ons bewust worden dat in de Palestijnse Gebieden ook christenen wonen, zusters en broeders in Christus waar we ons op een bijzondere manier mee verbonden voelen.

1. Uitzending van Gerrit Buunk als oecumenische begeleider

Ds. Gerrit Buunk vertrok 17 november 2012 voor drie maanden naar de Palestijnse Gebieden op de Westelijke Jordaanoever en Oost-Jeruzalem, als vrijwilliger van het programma van de Wereldraad van Kerken: **Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israël (EAPPI)**. Hij maakte deel uit van team 46, een groep van 32 vrijwilligers (EA's) uit verschillende landen, die op 5 verschillende plaatsen gestationeerd werden. Zijn standplaats werd Yanoun op de Westelijke Jordaanoever. Hij postte o.a. bij controleposten voor Palestijnen op weg naar het werk op het land, in de stad of naar school. Rapporten over schendingen van mensenrechten werden doorgegeven aan de Verenigde Naties en het Rode Kruis. Er werd ter plekke

intensief samengewerkt met Israëlische mensenrechtenorganisaties. We hopen dat wij als kleine kerk met onze deelname aan het programma een kleine en geweldloze bijdrage hebben kunnen leveren aan het verminderen van spanningen tussen Israëli's en Palestijnen. En ook dat onze deelname aan het programma zal leiden tot intensivering van de bezinning en dialoog over het conflict tussen Joden en Palestijnen zowel binnen de kerk als tussen vertegenwoordigers vanuit de kerk enerzijds en Joden en Moslims anderzijds.

Hoe het was om drie maanden tussen de Palestijnse bewoners te wonen en de spanning met Israëlische kolonisten en het leger aan den lijve te ervaren, kunt u in zijn weblog lezen. Palestijnse christenen, die zichzelf zien als de 'levende stenen' van het christelijk geloof, vroegen ook aan hem: **"Vertel onze verhalen door."** Ds. Buunk heeft tot nu toe al op verschillende bijeenkomsten zijn ervaringen verteld.

Een uitzending als EA vrijwilliger was spannend voor ds. Buunk en ook voor de Coördinatie Bezinning en Dialoog, want het was niet zonder risico. Ds. Buunk had er alle vertrouwen in en hij zag er, na de intensieve voorbereiding, naar uit. Wij wensten hem van harte sterkte toe, een zinvol verblijf, een behouden terugkomst en God's zegen! In de kerkdiensten op de zondag 11 november werd er een bijzondere voorbede gevraagd voor hem en voor zijn gezin, dat achterbleef.

(Kerkmozaïek december 2012)

2.1 Bericht uit Yanoun:

EAPPI aanwezigheid heeft beschermende werking

Ik ben Gerrit en ik woon in Mechelen (B). Van eind november 2012 tot eind februari 2013 ben ik als vrijwilliger in Israël/Palestina. Daar doe ik dan mee aan het EAPPI programma van de Wereldraad van Kerken. Doel van het programma is Palestijnen en Israëliërs te begeleiden bij hun geweldloze activiteit tegen de voortdurende militaire bezetting van de Westelijke Jordaanoever. Uitgangspunten van het programma zijn onpartijdigheid en non-discriminatie. Maar het programma is niet onpartijdig ten aanzien van de beginselen van het internationale humanitaire recht en de mensenrechten. EAPPI is juist loyaal aan de armen, onderdrukten en gemarginaliseerden.

We volgen nauwgezet het gedrag van de militairen bij de vele controle posten. En we doen verslag van schendingen van rechten. De aanwezigheid van ons en van andere internationale waarnemers kan een beschermende werking hebben.

Graag deel ik m'n ervaringen met ieder die belangstelling heeft voor de situatie in de bezette gebieden en ik hoop dat dit weblog een goed middel daarvoor wordt. Wat ik beschrijf zijn mijn indrukken en ervaringen en niet per se die van de organisaties die verantwoordelijk zijn voor het programma.

2.2 Bericht uit Yanoun:

Vloeken, ik heb dat gedaan, denk ik, op zondag

Vorige week nog werd ik gezegend, door lieve mensen, joods. En ook de daaropvolgende week heb ik prachtige ontmoetingen gehad.

Met het Jeruzalem-team was ik heel vroeg in de morgen bij Qalandia-checkpoint. Net zo'n beroerde situatie als ik in Bethlehem heb gezien. Vanaf vier uur groeit de lange rij van mensen die naar hun werk willen, in Israël. Zij hebben een permit, maar ja ze

zijn allemaal potentieel gevaarlijk. dus is er een vernederend systeem om hen te controleren. Wat zeg je?

Vandaag is de humanitarian gate ook open? Hoeveel scheelt dat, als je je bv. met een gebroken arm door de smalle metalen poorten moet wurmen? Al wachtend, meer dan anderhalf uur in de rij, vertelt iemand dat hij al meer dan 25 jaar in Israël werkt en dat hij -nog meer sinds de muur- geen andere keus

heeft. Derde-klas-inkomen, of nog minder, met lange reistijd, is meer dan niets. En je móet wel wat voor je gezin. In Palestijns gebied worden door de bezetter geen, of bijna geen investeringen toegelaten. Het komt de nu ook zwakke economie van Israël uiteraard goed uit om goedkope krachten in de buurt te hebben.

Iemand anders vertelde nog dat de poorten de laatste tijd op vrijdag pas vanaf zes uur mondjasmaat opengaan; de dag dat moslims voor gebed naar Jeruzalem willen gaan. Het EAPPI-team beschikt over een tel. nr. van een verantwoordelijke (de joodse vrouwen van Machsom Watch, checkpoint-watch hebben dat ook), dus ze kunnen informeren 'of er iets is'. Misschien helpt het?

Op voorstel van Peter Tomson (hoogleraar N.T. en decaan van de UFPG in Brussel) had ik een ontmoeting, een verrassende, met een Joodse hoogleraar joodse geschiedenis aan het Hartman Instituut. Ik kende hem niet en hij mij niet, maar Peter legde de link. Hij, Ishay Rosen-Zvi, wilde graag weten wat ik als vrijwilliger in het EAPPI-programma doe (in de omgeving van Yanoun) en welke taken de andere teams hebben. Hij vindt zich zelf op dit moment niet zo actief op politiek terrein; wel is hij actief geweest in een organisatie van kritische ex-militairen (Breaking the Silence). Hij vertelde dat hij zich hogelijk beschaamd voelt over wat de achtereenvolgende regeringen van Israël doen wat betreft de bezetting van de Palestijnse gebieden Ik citeer: *"De laatste jaren, waarin de extreemrechtse partijen ook in de regering zitten, worden er steeds openlijker en onbeschaamder, racistische, fascistische, nazistische besluiten genomen. Ja, in Europa komen deze extreme partijen ook op, maar ze zitten nog niet in de regering, zoals hier"* (Ishay Rosen-Zvi).

Ishay zegt dat hij heel erg onder de indruk is van wat EAPPI doet. Hij zou graag een bezoek brengen aan de dorpelingen van Yanoun. Ik ga dit aan onze dorpsburgemeester Rachid voorstellen.

Wat ons gesprek bij Ishay teweeg heeft gebracht, heeft hij aan Peter Tomson laten weten. Peter meldt: Ik vind het leuk om je te vertellen dat hij van het gesprek genoten heeft, een zeer goede indruk heeft van EAPPI en zelfs dat hij het *"avodat kodesh mamash"* vindt (hou je vast): *"werkelijk heilige dienst"*. Hij is niet heel erg orthodox maar wel een zeer groot kenner van de joodse traditie.

Fantastisch is het te weten dat er steeds wel initiatieven van mensen zijn die op creatieve wijze protest laten zien, laten weten, tegen de muur, tegen de inname-plannen van Palestijns gebied door Israël. Bijvoorbeeld, gewoon, maar toch bijzonder, iedere vrijdag een gezamenlijk gebed -op straat- van moslims, met Joodse sympathisanten, in de bedreigde wijk Silwan (Oost-Jeruzalem). En op donderdag kon ik het gebedsmoment van **Sabeel** (Oecumenisch Theologisch Instituut voor Palestijnse Bevrijdingstheologie) meemaken.

Gewone 'bevrijdingstheologie': bijbelteksten proberen te verstaan in de context waarin je leeft. Heel inspirerend. Dank aan de deelnemers in de kring, w.o. Naim Ateek (www.sabeel.org)

In Sheick Jarrah, een wijk in Oost-Jeruzalem, wordt iedere week een stille demonstratie gehouden, van Joden en Palestijnen samen, tegen de aangekondigde afbraak van huizen.

Hier is respons van voorbijgangers (vragen, discussie), dus heeft het zin. Het is echter een grote uitdaging om met nieuwe, creatieve, moedige acties te komen (zie bv BabAlShams, een Palestijns 'settlement', of nu ook: Bab Al-Karamah (Gate of Dignity). Van dergelijke initiatieven moeten ze het hebben. Want, ja, ik heb ook gevloekt. Hartgrondig.

Bedoeïenen berooid

We waren eigenlijk op weg naar Nablus, naar de kerk. En in de taxi van Ghassan, vertelden we als team aan elkaar wat er in de Jordaanvallei gisteren en eergisteren gebeurd was en waar het team ook naar toe was geweest. In een Bedoeïenen-nederzetting, genaamd Hamamat Al Maleh, was vrijdag alles overhoop gehaald door het leger. Tenten van de gezinnen, tenten van de schapen, alle voer-opslag voor de dieren; alle huisraad op een hoop gegooid ... Jullie moeten hier weg.

Het Internationaal Rode Kruis had daarna nood-tenten gebracht. We hoorden vervolgens dat de volgende morgen het leger er weer was en alle tenten in beslag heeft genomen. De officier had er mee gedreigd dat als de dorpelingen opnieuw hulp zouden accepteren dat dan de dieren in beslag genomen zouden worden en dat de mannen gearresteerd zouden worden. We hoorden dit onderweg en besloten om direct weer naar deze berooide mensen te gaan. Wat konden we doen?

Er zijn! Op z'n minst. En dan bij wat je ziet verdomde boos worden. Eén grote bende. En de kinderen daar tussen, en de vrouwen, en de mannen met elkaar overlegend, ergens midden tussen de rest-spullen.

Sorry hoor, maar dit roept echt krachttermen op. Zoiets als: God verdoem ... de lui die dit aanrichten ...

Of mag je dit een roep om gerechtigheid noemen?

Nee, toch niet. Jawel, dat zit er wel in, maar de God van gerechtigheid om wraak vragen, klopt niet met zijn/haar aard. Dus, nee, de kunst is om creatief te blijven.

We hebben aan de mensen ons krachtig meeleven bevestigd, we hebben aangeboden om de nacht bij hen door te brengen, maar ze wilden niet dat ook wij in gevaarlijke situatie terecht kwamen.

Creatief, moedig, krachtig, gastvrij, ze zijn het in alle omstandigheden. En ze zijn blij met onze steun. En wat wij kunnen doen, is het van de daken schreeuwen.

Want boos zijn we ook op de Europese landen en op de US die maar niet krachtiger afstand nemen van de bezettingspolitiek.

De staat Israël heeft recht van bestaan, zeker, en Israëli mogen ook grond kopen in een buurland en er gaan wonen en er een bestaan opbouwen, uiteraard. Maar dat is iets anders dan de bezetting van Palestijns gebied voortzetten en grond inpikken. Dat is zelfs bij internationaal oorlogsrecht verboden. Alle landen zijn daaraan gehouden. Veiligheid? Uiteraard. Zorg voor goede grensbewaking, op de groene lijn. (En zo kan ik nog wel even doorgaan.)

(Uniprobetel januari 2012)

Enkele reacties op deze weblog

Gerrit, bedankt dat je ons hier, ver weg van het onrecht dat daar gebeurt, vertelt en laat meevoelen. Dat de creatieve krachten van protest en dialoog aan beide kanten van de muur toch baanbrekend mogen worden! Jij, houd goede moed en geef moed.

Geweldig Gerrit dat je je zo inzet om een stuk rechtvaardigheid te bewerkstelligen en dit zo naar buiten te brengen. Beeldend zijn je verhalen over ontmoetingen met Joodse en Palestijnse mensen in allerlei situaties. Ik wens je van harte alle goeds toe en veel moed om verder te gaan.

2.3 Bericht uit Yanoun: Settlers in actie

We gingen op bezoek bij twee moedige vrouwen en hun gezin die beiden in hun dorp geweld van settlers en van militairen te verduren hebben. Ze wonen beiden in dorpen die omringd worden door settlements (nederzettingen van Israëli). De settlers zijn lastig speciaal voor hen doordat hun huis enigszins apart staat, hoger, op enige afstand van de andere huizen in het dorp en daardoor dichtbij de settlements.

Van de één hoorden we dat settlers

vaak naar beneden komen, de berg af, om olijfbomen te beschadigen en zo het leven van deze boeregezinnen moeilijk te maken, nadat eerder al land van hen werd afgenomen om toe te voegen aan de nederzetting. Van de andere hoorden we dat settlers vaak naar haar huis komen en het met stenen bekogelen en beschadigen en zo haar en de kinderen angst aanjagen. Beide vrouwen blijven met hun gezin sterk in hun standhouden tegen de bedreigingen.

We waren in de middag net bij de tweede vrouw vertrokken, toen we een telefoontje kregen van een contactpersoon in een derde -nabij- dorp. Er zouden settlers samen met militairen een huis omringen en die met stenen beschadigen, terwijl het gezin binnen dit in angst doorstaat (nou ja). Toen we in het dorp aankwamen was dat geweld van settlers net afgelopen. Militairen waren nog wel in het dorp, met een jeep en in flink aantal. We zagen dat ze een jonge jongen van 16 jaar arresteerden en dat ze in de straat op weg liepen naar hun jeep. We liepen rustig naar hen toe om ons te laten zien en te doen bemerken dat er internationale waarnemers aanwezig zijn. Op het moment dat we in dezelfde straat waren, bleek dat ze een tweede jongen gearresteerd hadden en dat familie achter hen aanliep om arrestatie te voorkomen.

Toen de militairen ons zagen, en wij dichtbij hen kwamen, zagen we dat het vooral jonge jongens zijn (18 jaar ongeveer) die zich machtig voelen met hun wapen aan de schouder; maar toch leek het er op dat internationale waarnemers hun houding doen verbeteren. Niet dat we de arrestatie hebben kunnen voorkomen, maar de dorpelingen toonden zich dankbaar dat we getuigen waren. We hebben hen een advocaat kunnen aanbevelen. Die zal voor hen achterhalen waar de militairen de jongens naar toe hebben gebracht en hij zal hen proberen vrij te krijgen. Een motief voor de arrestatie is niet gegeven, maar we denken dat het 'spelletjes' zijn om te pesten; meer nog op weg naar de verkiezingen in Israël in januari. Maar echt kinderspel is dit niet.

Tegen de tijd dat u dit leest, ben ik al een maand verder, zal ik in Bethlehem geweest zijn met Kerst en zal de vrede dichterbij gekomen zijn, hoop ik; Inch Allah, Deo Volente.

(Kerkmozaïek januari 2013)

Boven: voor de bouw van de muur

Onder: na de bouw

Security issues mentioned in the wall

Fragmentation of agricultural lands

(olive fields)

- Rupture of the hydraulic system and loss of the connection between the valleys

- Disruption of ecological continuity

- Landscape rupture

Projection of the wall

- Isolation of some Bethlehem's homes

2.4 Bericht uit Yanoun: Olijfbomen weer vernield

In de namiddag heeft het team in Bethlehem (waar ik een paar dagen op bezoek ben) een afspraak met Mohammed O., van de *Water & Milieu-ontwikkeling Organisatie*. Hij is lid van *Friends of the Earth Middle East*. Hij brengt ons naar een zo prachtig (!) uitzichtpunt over berghellingen met vele kleine olijfbom-terrassen en met beneden een idyllische vallei .

Dwars door deze vallei heen is 'the wall' gepland. De terrassen hebben een eeuwenoud waterbeheer systeem. Dit historische systeem wordt dus bedreigd en de bewoners/bewerkers, producenten van olijfolie, dreigen hun bron van inkomsten te verliezen. En waarom? Omdat alle Palestijnen gezien worden als terroristen.

Onze gastheer Mohammed is hier geboren en opgegroeid en nu is het zijn levenswerk om deze plek te behoeden. Via het gerecht proberen ze met alle macht om de muur hier tegen te houden.

Het is heel druk in ons Yanoun-team, we gaan van hot naar her, van de militaire rechtbank naar een brutale tussenkomst van *settlers* (vrouwen) tegen een boer die zijn land ploegt. Militairen kijken eerst toe om vervolgens traan-gas te gooien naar de dorpsbewoners die komen om hun medebewoner te ondersteunen. We gaan naar een dorp waar middenin de nacht een auto in brand is gestoken en waarbij op de muur van het huis aanduidingen in Hebreeuws zijn achtergelaten die duidelijk maken aan de Palestijnen en aan de Israëlische regering dat extremistische *settlers* wraak nemen tegen een gerechtelijke uitspraak. Betreffende uitspraak -waarvan er heel af en toe één door het gerecht gedaan wordt- zegt dat een illegale *outpost* van een *settlement* ontruimd moet worden. De *settlers* zullen zich zeker niet terug trekken. We gaan naar een dorp waar net nieuw aangeplante olijfbomen weer uitgerukt zijn en gebroken door *settlers*, in de nacht en vroeg in de morgen. De bomen waren -na een eerdere vernieling- geplant met hulp van *Rabbis for Human Rights*, vorige week.

Ongeveer op de helft van onze waarnemers-tijd heb ik nog twee vrije dagen; ik heb er behoefte aan.

Ik neem ze op in Jericho. Je weet wel, de stad die (ooit) door Jozua en zijn stammen veroverd werd terwijl die onneembaar zou zijn. Centraal in de huidige stad is een mooi plein met een fontein in het midden, waar de mensen in de jonge avondkoelte hun dagelijkse ontspanning vinden. Er omheen rijden de vele auto's hun zeven rondjes. De hele dag door is het een drukte van jewelste. Met een kabelbaan ben ik omhoog geweest naar de zogenoemde berg van de verleiding (Jezus verleid door de 'duivel'). Echt een mooi uitzicht.

Het is goed om op een zondagmorgen in Jeruzalem in de kerk te zitten; dat wil zeggen, in het hotel in de lobby zittend vind ik op internet een link naar een conferentie over christen-zijn in Palestina (Christ at the Checkpoint), met een opname van een programmaonderdeel van sterke jonge vrouwen - (kandidaat) dominees. Echt inspirerend!

Zie: <http://vimeo.com/38675537> Palestinian Women in Ministry.

(Kerkmozaïek februari 2013)

2.5 Bericht uit Yanoun: Leerrijke ontmoetingen

In de afgelopen periode had ik verschillende leerrijke ontmoetingen. Bijvoorbeeld met een "settler" (Efrat-nederzetting), die ons gastvrij in zijn huis ontving. In zijn toekomstbeeld van Israël (inclusief Palestijnse gebieden) kan een plaatje passen van -ooit- een Palestijnse minister-president. Democratie moet zo zijn, vindt hij. (...)

Tijdens een ontmoeting met een zeer betrokken Israëlische, Joodse, moeder in Haifa, kregen we een insight-informatie-beeld over hoe gemilitariseerd de

Israëlische samenleving is (geworden). Over hoe haar oudste zoon dienst heeft kunnen weigeren en hoe zij de beweging NewProfile, voor civilisatie van Israël begonnen is. Bijvoorbeeld: Militairen in het straatbeeld en militairen in reclamespotjes op TV zijn zo gewoon, daar staat niemand meer bij stil. In het onderwijs wordt het kennelijk heel gewoon gevonden dat schoolklassen op bezoek gaan naar wapenbeurzen. New Profile promoot vormen van onderwijs waarin gezocht wordt naar niet-gewelddadige conflictoplossing.

Op een sabbat hadden we de eer om als EAPPI team 46, ontvangen te worden door de gemeenschap van de Kehilat Yedidya-synagoge. Een mooie verrassing was dat we logeerden bij gastgezinnen van deze orthodoxe gemeenschap en dat zij hun sabbatmaaltijd willen delen met ons. In de synagoge is het vrolijkheid alom. Van begin tot eind, een uur lang, is het zingen in lichte melodieën, van gebeden en lezingen uit de TeNaCh. De mensen stralen vreugde uit om woorden van en over God te horen en mee te laten horen. (...)

Onze gastvrouw werkt in een ziekenhuis in Jeruzalem en ze zegt dat zij in haar werk met ook Palestijnse patiënten, wil laten zien dat er ook gewone, aardige, Israëli's bestaan. Ze vindt de Palestijnen vervolgens wel ondankbaar "want", zegt zij: *"we hebben hen nu toch land teruggegeven (door de settlements uit Gaza terug te trekken), waarom komen zij ons dan nu niet tegemoet, met onderhandelingen?"* Waarop ik niet kan nalaten te vragen: maar Israël had het toch niet als cadeau ontvangen, ze had het toch ingenomen!? (...)

Fantastisch is het te weten dat er steeds wel initiatieven van mensen zijn die op creatieve wijze protest laten zien, tegen de muur, tegen de innameplannen van Palestijns gebied door Israël. Bv. in Sheick Jarrah, wijk in Oost-Jerusalem, wordt iedere week een stille demonstratie gehouden, van joden en Palestijnen samen, tegen de aangekondigde afbraak.

Hier is respons van voorbijgangers, dus heeft het zin. (...).

In de christelijke moshav Nes Ammim heb ik op een avond voor de daar aanwezige vrijwilligers en gasten een inleiding gegeven over mijn ervaringen tot nu toe in het EAPPI-programma. (...). En Nes Ammim zelf heeft interessante programma's rond dialoog tussen joden, christenen en moslims, met en voor mensen in Israël en ook voor gasten uit het buitenland. Zeer boeiend! (www.nesammim.org) Wanneer u dit leest, ben ik weer thuis, in Mechen. Graag wil ik mijn ervaringen aan u vertellen.

(Kerkmozaïek maart 2013)

Tot zover de artikelen, die gebaseerd zijn op de weblogs vanuit Yanoun (Westoever) van Gerrit Buunk

3. Blijvend bijdragen aan vrede: overdenkingen bij terugkeer (1), Gerrit Buunk

Teruggekeerd denk ik: het is toch hoog tijd dat de bezetting van de Palestijnse gebieden stopt en dat wij hier in Europa en dat vele anderen op de wereld eindelijk anders gaan kijken naar de situatie van de Palestijnen en de Israëli's en anders gaan handelen, om een gewoon leven in waardigheid en vrede voor alle inwoners van Palestina en Israël naderbij te brengen.

Was het niet gevaarlijk daar terwijl je daar was -want het is toch oorlogsgebied-?, vragen mijn burens mij. Het beeld wat men -op afstand- van oorlogsgebied heeft, is dat van permanent schieten op straat, zoals in Syrië?. Dat er in Palestina meestal 'gewoon' leven geprobeerd wordt door de bevolking, gedurende toch al 45 jaar, is amper voorstelbaar.

Maar, ja het is wél gevaarlijk, maar anders. Want, hier een klein voorbeeld: op de weg nabij Yanoun die pas weer door een akkoord werd open verklaard, wordt met stenen naar passerende auto's gegooid, door kinderen van het settlement, met hun ouders op de achtergrond. En de Israëliische militairen, die in dit gebied de orde-handhavende taak hebben, grijpen niet in, zo vertelt het opvolgende EAPPI-team mij.

Met welk mensbeeld groeien deze kinderen op, zo kunnen we ons afvragen. Het is echt hoog tijd om anders te gaan denken, want hoe lang nog zal het duren vóór mensbeeld en wereldbeeld (en daarmee samenhangend Godsbeeld) weer enigszins hersteld zijn.

Het zijn de mensen daar - van wie ik de vraag krijg om anders te kijken, duidelijk te horen heb gekregen. Het is vanwege de vraag van Palestijnse christenen dat ik ben gegaan om aan het EAPPI-programma mee te doen. En het is door daar aanwezig te zijn dat ik dezelfde vraag ook heb horen klinken van Israëliische joden en van Palestijnse moslims. En het zijn christenen die van hun mede-christenen vragen de bijbel anders te willen verstaan.

‘Wij vragen van onze zusterkerken om de zonde van de bezetting niet te voorzien van een theologische dekmantel. Help de twee volken hier om gerechtigheid, vrede, veiligheid en liefde te realiseren’ (zo lezen we in het Kairos-document 2009, 6.1). Het zijn joodse burgers die van hun wereldwijde volksgenoten vragen de staat Israël te helpen om democratie echt in praktijk te brengen (iedereen gelijke rechten). Het zijn moslimburgers die aan hun leiders vragen om te zorgen dat eenieder in waardigheid kan samen-leven. Ik heb meerdere mensen horen zeggen: vroeger konden we ook naast elkaar leven, als moslims, christenen en joden in hetzelfde dorp, in dezelfde stad, in dezelfde landstreek. We willen gewoon in vrede onze kinderen groot brengen, net als andere mensen.

(Kerkmozaïek april 2013)

4. Recht van bestaan: overdenkingen bij terugkeer (2) , Gerrit Buunk

Voor en na mijn ervaringen in Israël en de Palestijnse gebieden wil ik genuanceerd blijven denken en kijken naar beide bevolkingsgroepen die daar recht van bestaan claimen. Ik denk dat me dat lukt.

Lang geleden ben ik vrijwilliger geweest in een Israëlische kibboets en het was mede door mijn Nederlandse, christelijke achtergrond dat ik geleerd had verbondenheid te voelen met het volk Israël; het volk van wie we door hun heilige geschrift hebben kennis gemaakt met hun God en waardoor we als christenen via de specifieke joodse Godszoon Jezus die God ook als voor ons hebben aanvaard (niet als god van ons, maar God voor ons).

Dit jaar ben ik waarnemer geweest in de Westbank en ik heb daar onder anderen kennis gemaakt met medechristenen in Nablus (Sichem) en Betlehem en Jericho en Jerusalem. Ook heb ik kennis genomen van de oproep van gezamenlijke kerken daar aan mede-gelovigen in Europa en Amerika en de rest van de wereld, om samen te bezien of het wel bijbels te verantwoorden is dat de staat Israël met geweld grondgebied bezet houdt, Palestijnen daarvan verdrijft en slechts voor Israëlische, joodse burgers in bezit en gebruik geeft. Mijn medechristenen vragen aan mij te bezien of het wel klopt dat ik met de bijbel in de hand deze verdrukking kan verantwoorden. Zij, de medechristenen met wie ik me verbonden weet, vragen dus eigenlijk of ik een juist godsbeeld heb aangenomen van het volk van de traditie waarmee ik me ook verbonden acht. Klopt het dat de God die ik heb leren kennen een God is die verdrukking toelaat?

Dit zou een spagaat lijken. Er zijn christenen die zich samen met sommige (hoe-vele?) joodse bijbeluitleggers hier uit redeneren met de bewering dat

God dit land, dit welbepaalde afgebakende grondgebied, aan 12 specifieke stammen beloofd heeft, ooit. Dit is wat zij in de bijbelse teksten lezen, zo zeggen ze. En het feit dat het daar staat, is afdoende argument voor hen. De vraag of dit in de praktijk onderdrukking van andere medemensen betekent, wordt hier buiten beschouwing gelaten, zo is mijn indruk.

Ik wil hier een ervaring inbrengen van mijzelf, van wat ik begin dit jaar gezien heb toen ik in Jeruzalem was. Een ervaring van bedroevende ellende van joodse Israëliërs. Als ik op een vrijdagavond (sabbat) kijk naar de joodse bevolking die naar de synagoge snelt, dan valt mij op hoeveel -vooral ook jonge- mensen er armoedig uitzien, bleek en mager. En mijn indruk is dat ze niet blij zijn, noch vrolijk. De kleding die ze dragen, waarmee ze laten zien bij welke religieuze stroming ze horen, is veelal zwart, maar ook oud, afgedragen. Voor mannen en voor vrouwen en voor kinderen. Beter kunnen ze zich kennelijk niet meer permitteren.

Intern in Israël blijken er steeds meer mensen die vanwege de kritische economische situatie mopperen op hun regering dat er zoveel van de staatsbegroting naar de bezetting gaat. Want tegelijkertijd groeit in Israël de werkloosheid en de armoede.

Als ik al de slachtoffers zie, angst bij Palestijnse dorpsbewoners die dagelijks lastig gevallen worden door brutale 'gewone' burgers die boven op de berg een illegale nederzetting bevolken en angst in de ogen van Israëliëse moeders die van extreme rabbi's te horen krijgen dat ze als uitverkoren volk logischerwijs confrontatie van vijanden moeten verwachten, dan hou ik mijn hart vast. (...)

Het is echt hoog tijd om anders te gaan denken, en nog steeds genuanceerd, want hoe lang nog zal het duren vóór het mensbeeld en het wereldbeeld (en het daarmee samenhangend Godsbeeld) weer enigszins hersteld zijn.

(Kerkmozaïek november 2013)

5. Gedicht: Bruggen bouwen

Op reis gaan is beweging
De beweging is belangrijker dan ergens aankomen
Beweging raakt een diepe snaar in ons bewustzijn
En onderweg gebeuren er wonderen
Ik zou het willen hebben over bruggen bouwen
Alleen als Joden en Palestijnen samen dingen doen
Dan gebeurt er iets
Dat is een brug
Misschien kunnen anderen er dan ook over
Want verder zit het zo muurvast
Soms beginnen jonge mensen ergens mee
Zomaar
Een lied, een dans, een theaterstuk
Het verzet geen bergen. Het is alsof
Je een berg zand met een theelepeltje verzet
En toch...
Neem de middelbare scholieren van Sadaka Reut
Arabisch jongeren in Jaffa
Samen met Joodse jongeren uit Tel Aviv
Daar gebeuren dingen
Wordt Livni er anders van?
Kan Peresh er niet van slapen?
Ach nee!
Maar je verlegt een steen in een rivier op aarde
Als je even met elkaar oploopt
Elkaar probeert te begrijpen
Dan gebeurt er iets
Volken zijn bang voor elkaar
Jonge mensen kijken daar soms over heen
Een rode ballon die van de één naar de ander vliegt
En ineens is het een spel
Als je samen speelt maak je vrede

Feije Duim

(Uit : Vertel jouw verhaal (Kerk in Actie 2011))

6. Een Bijbelse Bezinning

“Uw stok en uw staf, zij geven mij moed”

Enkele gedachten over oecumenische begeleiding

Geen nieuw begrip

“Begeleiding” is geen nieuw begrip in het deel van de wereld dat wel eens als het Heilige Land” wordt aangeduid. In Genesis (5:24) lezen we over Henoch die ‘wandelde met God’, zoals oude vertalingen dat zo mooi weergeven. Exodus (14) verhaalt over het volk Israël dat uit Egypte en door de woestijn Sinai door God werd begeleid ‘overdag in een wolkkolom, ’s-nachts in een lichtende vuurzuil’.

Het ultieme model van begeleiding waarover we in de Bijbel lezen, is God’s incarnatie in de wereld. God zond Zijn Zoon Jezus om de mensheid te begeleiden, het dagelijks leven met ons te delen, en deel te hebben aan onze vreugde zowel als aan ons lijden. Jezus wandelde met de mensen en met God; slechts aan het kruis was Hij alleen.

Het Engelse woord voor begeleiding – ‘accompaniment’ – bevat het woord ‘pan’, brood. Een begeleider, een compagnon, is iemand met wie wij brood delen. Dat wordt geïllustreerd in het mooie verhaal dat wij in deze tijd van het kerkelijk jaar lezen over de Emmaüsgangers (Lucas 24:13-35). Twee mannen, één van hen Kleopas genaamd, waren op de terugweg uit Jeruzalem waar zij verschrikkelijke ervaringen hadden meegemaakt; ze hadden een ‘somber gelaat’

Veel mensen die heden ten dage in diezelfde streek wonen, zouden zich waarschijnlijk kunnen herkennen in de ervaringen van de twee mannen wier hoop volstrekt de grond ingeboord was vanwege het lijden en de kruisiging van een onschuldig mens. Maar Jezus begeleidde hen. Hij luisterde naar hun verhalen en Hij bemoedigde hen. Toen Jezus het brood met hen brak, realiseerden de mannen zich dat Hij het was die hen begeleid had. Het is een prachtig verhaal over een God die, door Zijn Zoon, mensen begeleidt van wie de hoop aan scherven ligt, die zich hopeloos en hulpeloos voelen, die wanhopen, die zich letterlijk en figuurlijk ommuurd voelen en geen uitweg zien, die rondlopen met ‘een somber gelaat’.

Begeleiden op zich is van belang. Het is het belang van een arm om de schouder van iemand die troost en bemoediging nodig heeft. Het is het belang van het vasthouden van de hand van iemand die bescherming nodig heeft. Begeleiden is het belang van mede-lijden, mede-voelen en in-voelen. Tegelijkertijd impliceert begeleiden dat men samen op weg is. Maar wat is het doel van die gezamenlijke tocht?

Op dit punt kunnen we terugdenken aan de mooie tekst uit Micha (6:8) die dit jaar centraal stond in de Gebedsweek voor Christelijke Eenheid: “ Hij heeft u bekendgemaakt, o mens, wat goed is en wat de Here van u vraagt: niet anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben, en ootmoedig te wandelen met uw God.” Te wandelen met God als Compagnon betekent trouw zijn en recht doen. Oecumenische begeleiding is dan ootmoedig maar ferm gerechtigheid bevorderen. In de context van Israël en Palestina betekent dit het bevorderen van een rechtvaardige vrede. Zonder dat laatste hebben noch de Palestijnen, noch de staat Israël een levenswaardige toekomst.

Oecumenische begeleiding in wat men het Heilige Land noemt, betekent het begeleiden van mensen op weg naar een rechtvaardige vrede, met de bede en de hoop dat die weg ons brengt naar een bestemming waar, om de Psalmist (85:10) te citeren, trouw en waarheid elkaar omhelzen, en recht en vrede elkaar met een kus begroeten: de droom van shalom en salaam. Mooi dat de VPKB hieraan een steentje mag bijdragen en en eindje mee mocht lopen met Israëli's en Palestijnen.

(Kerkmozaïek april 2013)

7. Het Kairos Document en de Palestijnse christenen

Het uur van de Waarheid: Een woord van geloof, hoop en liefde uit het hart van het Palestijnse lijdens.

Een week na de herdenking van de stichting van de staat Israël begin mei, herdenken de Palestijnen wat zij de “Nakba” ramp noemen. Hiermee wordt de ontvolking aangeduid van dat deel van het mandaatgebied Palestina, waarop de staat Israël is gesticht.

“Ontvolking”, dat wil zeggen: het verdwijnen - tussen 1947 en 1949- van zeker 700.000 Palestijnen uit het gebied, door een complex van oorzaken, die “ethnische zuivering” wordt genoemd. Misschien geen opzet, wel het gevolg van drie jaar strijd. Wie zich verdiept in dit complexe conflict komt tot het pijnlijke besef dat dit nog tot op de dag van vandaag doorgaat. Met andere middelen dan wapens maar even ingrijpend. Voor Palestijnen blijft er - letterlijk en figuurlijk- steeds minder ruimte over.

In 2009 schreven een groep Palestijnse christenen het Kairos Document: “Het uur van de waarheid”. Dit vertegenwoordigt een historisch moment van eenheid onder Palestijnse christenen. De theologen die het document opstelden doen een beroep op christenen wereldwijd op te komen voor gerechtigheid om “de Palestijnen hun geschonden menselijkheid terug te geven en de Israëliërs te bevrijden van het geweld van de bezetting.” Het document werd onderschreven door alle kerkleiders in Jeruzalem en door meer dan 2300 Palestijnse christenen. Het benadrukt het vreedzaam naast elkaar bestaan van christenen, joden en moslims en roept christenen wereldwijd op interpretaties van de bijbel te herzien die een “*bijbelse en theologische legitimatie aan de schending van onze rechten*” verschafft.” Het drukt waardering uit voor de steun van de christelijke broeders en zusters in de hele wereld en vraagt om meer daden van solidariteit. (*EAPPI Factsheet nr 4, 2010*)

Wat gebeurde er daarna?

Er gebeurde veel na 2009! Wij doen hier slechts een greep uit wat het Kairos document wereldwijd heeft teweeggebracht. Er was allereerst grote herkenning in de christelijke gemeenschappen en organisaties in Gaza, de Westoever en Oost-Jeruzalem.

Wereldwijd zijn er meer dan 15 ‘Kairos’ groepen gevormd. Mensen uit gemeenten en parochies, die ervoor zorgden dat de stem van de Palestijnen kon worden gehoord. Veel kerken en organisaties werden uitgedaagd door de vraag van Palestijnen om solidair te zijn met hen en iets te doen. Ook werden zij geconfronteerd met de vraag naar de consequenties van een theologie, die de Palestijnen over het hoofd zag. Velen onderschreven de zogenaamde “*Betlehem Call*”: *Here we stand; Stand with us* (2011).

In lijn met de profetische stem van het Kairos Document bevestigt de **Betlehem Verklaring** de impact van de bezetting door Israël: *“In de diepe pijn van Palestijnse mensen in Gaza, de Westoever en Oost-Jeruzalem, van Palestijnse vluchtelingen en van Arabische Israëli's, getuigen wij van de tranen van God. God houdt de vlam van geloof levend in het duister van de wanhoop. God leeft en ademt in de jammerklacht van hen aan wie de toekomst ontstolen is, in de schreeuw van hen, die onteigend worden hebben wij de passie van God geproefd voor recht dat zegeviert.”* (<http://bit.ly/WCC-PIEF>)

Sinds 2011 vinden er ook intensieve gesprekken plaats in onze VPKB. Met name in de Coördinatie Bezinning en Dialoog tussen de Commissie Kerk in de Samenleving (KidS) en de Werkgroep Jodendom en Werkgroep Islam. Deze verlopen in een positieve sfeer van wederzijds respect. Gezamenlijk werd een concept antwoord geschreven, de zogenaamde “Pastorale Brief”, die door de Coördinatie naar de auteurs van het Kairos Document gestuurd zal worden. Tijdens haar november vergadering (2013) krijgt de Synode van de VPKB de gelegenheid zich daarbij aan te sluiten. Alle gemeenten hebben deze in december 2012 ontvangen om dit te lezen en te bespreken op de kerkenraads-vergadering, gespreksavonden en catechese. Reacties konden worden opgestuurd. Het is de bedoeling, dat de “Pastorale Brief” vóór Kerst 2013 verzonden wordt. Daarmee willen we een krachtig signaal geven ter bemoediging van onze Palestijnse broeders en zusters zonder uit het oog te verliezen dat er in de loop van de jaren goede relaties zijn opgebouwd met vertegenwoordigers uit de Joodse gemeenschap in België.

Reacties

Er kwamen weinig uitgesproken reacties voor of tegen binnen. Is dat onverschilligheid? Vinden we het conflict te complex? Of is dat omdat velen aanvoelen dat de bezetting door Israël een onrecht is, waar we als kerken niet meer van weg kunnen kijken en er stelling tegen moeten nemen? We lazen ook een enkele uitgesproken kritische reactie, die uitgaat van een exclusieve blijvende belofte van het “Heilig land” van God voor zijn volk. Kan, zo luidt de vraag, er ook sprake zijn van een “**meervoudige verbondenheid**”? Verbondenheid met geloof en traditie van Israël (het Joodse volk), hun behoefte aan verdedigbare grenzen erkennen en tegelijk het recht van Palestijnen te erkennen op hun land en bezittingen? We hopen en bidden dat de synodevergadering een besluit neemt dat de Palestijnse auteurs bemoedigt en dat

bijdraagt dat beide volken Joden en Palestijnen in vrede en veiligheid met en naast elkaar kunnen leven. *(Kerkmozaïek oktober 2013)*

(Op de Synode van 16 november 2013 werd de tekst van het antwoord op het Kairos document met grote meerderheid aanvaard).

U kunt meer informatie over het Kairos-document en de digitale tekst van de vertaling vinden op de website <http://www.kairospalestine.ps>.

8. Levende Stenen: de Palestijnse christenen

“Weinig mensen buiten het Midden Oosten weten dat we bestaan en diegenen die het weten vergeten het gemakshalve maar.”

De plaatselijke kerk in het land van Christus

“Voor Ramzi, een Palestijnse gids, is het gewoon om mensen uit de hele wereld te ontmoeten. Maar hij is nog steeds verbaasd hoe vaak hij aan zijn klanten zijn geloof moet uitleggen. Ramzi * is een christen uit Bethlehem. Hij zegt dat veel buitenlanders geschokt zijn als ze ontdekken dat er hier een plaatselijke, authentiek Palestijnse, kerkelijke gemeente bestaat – in het land waar Jezus woonde en predikte.

Levende Stenen

“Palestijnse christenen zijn in het Westen lang genegeerd of niet-begrepen.” Zo schreef professor Abe W. Ata, een christelijk academicus uit Bethlehem: “We worden behandeld als niet-bestaand. Weinig mensen buiten het Midden Oosten weten dat we bestaan en diegenen die het weten vergeten het gemakshalve maar.” Toch blijft de Palestijnse kerk een levendige gemeenschap. Christenen hier noemen zichzelf “Levende Stenen”, een bevestiging dat zij de nakomelingen zijn van de eerste christen gemeenten in het Heilige Land, hun wortels gaan hier terug naar het eerste Pinksterfeest.

Gedurende de 67 jaar, dat hun land bezet wordt door Israël, lijden christenen en moslims op de Westelijke Jordaanoever allemaal onder dezelfde schendingen van de mensenrechten: militaire invallen en arrestaties, land en waterbronnen die in beslag worden genomen voor de bouw van illegale nederzettingen, een netwerk van gescheiden wegen voor Joden en Arabieren, beperkingen van bewegingsvrijheid en economische ontwikkeling.

Daar komt nog bij dat Israël's autoriteiten duizenden christenen en moslims uit Jeruzalem het recht ontnemen in de stad te wonen, in een campagne om het demografisch evenwicht te verschuiven in het voordeel van joden. Deze voortgaande schendingen hebben veel Palestijnse christenen er toe aangezet te emigreren. Toen de staat Israël werd gesticht in 1948 vluchtten vijftig tot zestig duizend Palestijnse christenen voor de gevechten - meer dan een derde van het aantal christenen toentertijd in het Heilige Land - en verlieten het land voorgoed. Vanaf die tijd is het aantal christenen langzaam aan nog minder geworden ten gevolge van emigratie, voornamelijk naar Australië, Canada en de Verenigde Staten." Momenteel wonen er ongeveer 200.000 christenen in het Heilige Land, waarvan zo'n 51.000 in Gaza, Westoever en Oost-Jeruzalem. (Reuters; Prof. Bernard Sabella (Bethlehem University www.religioustolerance.org *Namen zijn veranderd)

Het leven van een Palestijnse christen

"Nora, een gepensioneerde docent, is een steunpilaar in haar kerkelijke gemeente in Nablus. Ze is de enige van haar familie die in de stad is gebleven en haar maatschappelijk leven speelt zich af rond haar kerk en haar moslim burens.

"Ik ben altijd actief geweest in mijn kerk", zegt ze. Nora geeft ook les in Engels en rekenen aan de buurkinderen. "Ik ben een christen en overal om me heen leven moslims. Zij helpen me en zorgen voor me. Ik ben erg dankbaar voor hun steun. " Nora geeft toe dat er soms problemen zijn tussen moslims en christenen, maar de oorzaak daarvan is de bezetting.

En voegt ze hier aan toe: "Israël heeft een grote kloof veroorzaakt tussen moslims en christenen die in de jaren zestig van de vorige eeuw niet bestond."

"Ik wil dat de mensen in Europa, Amerika en de Arabische landen oog hebben voor het lijden van de christenen hier in ons land en er voor zorgen dat we in Palestina kunnen blijven wonen".

Factsheet 2010 No 4 Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israël (EAPPI) - ©2010)

(Kerkmoozaiek oktober 2013)

9. Pastorale Brief: antwoord op het Kairos document

“Wij geloven dat het belangrijk is dat een leefbaar en veilig staatsbestaan wordt verzekerd voor zowel Israëli’s als Palestijnen...”

Het antwoord aan de Palestijnse Christenen in reactie op het Kairos document werd opgesteld in overleg met de VPKB commissies Kerk in de Samenleving en Christendom-Jodendom, die deel uitmaken van de Coördinatie Bezinning en Dialoog. De Synode heeft zich in haar november vergadering met een grote meerderheid hierbij aangesloten.

Kairos Palestine
M. Rifat Cassis
General Coordinator
Betlehem
P.O. Box 162 Palestina

SHF/Jvg2013/102
Brussel, 17 december 2013

Geliefde zusters en broeders,

De genade en vrede van onze Heer Jezus Christus zij met u.

Als Synodeleden van de Verenigde Protestantse Kerk in België (VPKB), vergaderd in Brussel op 16 november 2013, willen wij onze dank uitspreken voor het Kairos-document dat u hebt gepubliceerd in 2009. Jarenlang hebben wij in de gewone pers allerlei analyses gelezen van de toestand in uw gebied. Maar uw tekst is de eerste die op heldere wijze laat zien hoe Palestijnse Christenen aankijken tegen de problemen die spelen. Daarom voelen wij ons als kerkgemeenschap meer dan ooit uitgedaagd om te reageren op de situatie waarin Palestijnse zusters en broeders in Christus zich in deze tijd bevinden; uw woorden van geloof en hoop hebben ons diep geraakt.

Als Christenen in België kunnen wij niet anders dan uw tekst lezen in de context van onze eigen geschiedenis. De Shoah van de Europese Joden heeft ons opnieuw bewust gemaakt van onze relatie tot de Joden. Wij voelen mee met het verdriet en de trauma's van hen die hun geliefden hebben verloren in de Shoah. Wij verstaan en respecteren de band die Joden hebben met het Land en de wens van velen onder hen om daar te wonen. Dat is één kant van de medaille.

De andere kant is uw geschiedenis, uw verdriet, uw trauma, uw stem. Het Kairos-document heeft ons wakker geschud. Het brengt ons de Naqbah te binnen, de lange jaren van onteigening en onwettige bezetting door de Staat Israël, het geweld en het bloedvergieten gepleegd en ondergaan door velen die deelhebben aan het conflict. Wij verstaan de woede die opkomt wanneer een Muur uw gebied doorkruist, wanneer boomgaarden worden onteigend, wanneer olijfbomen wordt omgehakt, wanneer Israëlische nederzettingen worden gebouwd op Palestijns land, wanneer een watertoevoer wordt afgesloten.

Wij geloven dat het belangrijk is dat een leefbaar en veilig staatsbestaan wordt verzekerd voor zowel Israëli's als Palestijnen. Onderwijl zijn wij het met hen eens die de bezetting van Palestijns land zien als een belangrijk struikelblok voor de vrede. Ook zijn wij het volledig met u eens wanneer u, onder verwijzing naar Psalm 24, verklaart dat het land het land van God is, en wij zijn tegen elke theologische rechtvaardiging van politieke aanspraken op land.

Het maakt grote indruk op ons dat u, na jaren van gewelddadige conflicten in uw gebied, geweld blijft verwerpen en blijft vertrouwen op de God van recht en verzoening. Wij begroeten uw oproep als Christenen en voelen ons geïnspireerd door de hoop en de liefde die ervan uitgaat. We zien het als een hoopgevend teken, als een weerklank van het vers: "De stem van de tortelduif wordt gehoord in ons land" (Hooglied 2:12).

We willen u laten weten dat wij van plan zijn om in onze context de volgende concrete stappen te zetten in antwoord op uw oproep in het Kairos-document.

1. Wij zullen u, samen met allen die de gevolgen van het conflict in uw deel van de wereld dragen, gedenken in onze onophoudelijke gebeden en God ook vragen dat wij instrumenten mogen worden in zijn helende handen.
2. Wij zullen voortgaan, ons in eigen land in te zetten voor persoonlijke ontmoetingen met Christenen, Joden en Moslims die bezorgd zijn over de situatie in het land waar u woont. Wij vinden het bemoedigend dat er ook in de Joodse gemeenschap, met een aantal van wier leden wij in dialoog

staan, bezorgdheid opklinkt over de vele kwesties die het Kairos-document noemt. Wij willen hierop voortbouwen in verdere gesprekken.

3. In 2009 deed de Wereldraad van Kerken (WRK), waarvan de VPKB lid is, een oproep om geen producten te kopen van nederzettingen die onwettig zijn volgens het internationaal recht, als een geweldloze manier van protesteren tegen de bezetting. Sommige leden van onze kerk geven gehoor aan die oproep en kopen fair trade producten van Palestijnse boeren. Op die manier zullen de discussies over de oproep van de WRK en de bewustwording van de situatie doorgaan.
4. Dank u voor de uitnodiging om te komen kijken. We zijn het er mee eens dat persoonlijke ervaringen veel krachtiger spreken dan geschreven artikelen en rapporten. Daarom zijn wij van plan, degenen die een reis naar uw deel van de wereld voornemen, informatie te verstrekken over alternatieve reisbureaus en reisroutes, waardoor ze een beter begrip kunnen krijgen van de werkelijkheid in het Heilige Land.
5. Een andere manier om ons besef van de werkelijkheid van uw dagelijks leven te verhogen is de "jumelage" van gemeenten. Wij zullen deze mogelijkheid verder verkennen.
6. Al te vaak spreken mensen over elkaar in plaats van met elkaar. Toch zijn persoonlijke ontmoetingen essentieel voor een beter wederzijds begrip. Daarom zijn werkgroepen en commissies in de VPKB begonnen, ontmoetingen met Palestijnse Christenen en Moslims en met Israëliische Joden te beleggen, met als doel de dialoog te bevorderen en te leren van elkaar. Wij zijn van plan om de voortzetting van deze activiteiten te stimuleren.

Voor ons is deze korte reactie op het Kairos-document onderdeel van een voortgaand proces in de Kerk. Dat proces zal doorgaan nadat deze brief is verstuurd, zowel in de speciale organen van onze Kerk als in de plaatselijke gemeenten.

Wij zijn dankbaar voor uw doordachte en stimulerende inbreng in dat proces, en wij danken God voor uw standvastige inzet voor vrede en gerechtigheid in het land waar Jezus leefde, stierf aan het kruis, en verscheen als de Opgestane om met ons te zijn tot de voleinding der wereld.

Verenigd in Christus,

Voorzitter van de Synodale Raad,
Ds. Steven Fuite

10. Begeleidend schrijven

In het Kairos Document horen we voor het eerst de stem van christenen in het centrale conflict in het Midden Oosten, die lijden onder de bezetting en die ons aanspreken als zusters en broeders.

In december 2012 werd het Kairos Document en het concept van de “Pastorale Brief” naar alle gemeenten gestuurd om deze te bespreken en er eventueel op te reageren.

BZS/Jvg 2012/

Brussel, 18 december 2012.

Geachte leden van de kerkenraad en het districtsbestuur,

Met deze brief zenden we u een exemplaar van de vertaling van het Palestijnse Kairos Document uit 2009, *Uur van de Waarheid: Een woord van geloof, hoop en liefde uit het hart van het Palestijnse lijden*. We hebben daar een voorstel voor een antwoord aan toegevoegd in de vorm van een Pastorale Brief namens de VPKB aan Palestijnse christenen. Leden van de Coördinatie Bezinning en Dialoog schreven het antwoord.

In het Kairos Document horen we voor het eerst de stem van Christenen in het centrale conflict in het Midden Oosten, die lijden onder de bezetting en die ons aanspreken als zusters en broeders. Het is een ander discours dan dat van de Joden en Moslims in het gebied, woorden die we gewoonlijk via de media ontvangen. De Palestijnse christenen getuigen van het leed dat de bezetting veroorzaakt, maar spreken ook vol geloof, hoop en liefde. We zenden u de tekst toe en vragen u om deze te lezen, te verspreiden en te bespreken tijdens kerkenraadsvergaderingen, districtsvergaderingen, gemeentevondens, gespreksontmoetingen en catechese. U kunt meer informatie over het document en de digitale tekst van de vertaling vinden op de website <http://www.kairospalestine.ps>. Verder nodigen we u uit om de concept tekst van de Pastorale Brief namens de VPKB te lezen en te bespreken. Graag ontvangen wij uw reacties en suggesties.

We willen de Pastorale Brief verzenden voor Kerstmis 2013. De Coördinatie Bezinning en Dialoog is van mening dat het een krachtiger signaal vormt als de brief kan worden verzonden namens de Synode Vergadering in plaats van in eigen naam.

Daarom willen we de Pastorale Brief voorleggen aan de Synode Vergadering van November 2013, nadat u het Kairos Document hebt kunnen lezen en overdenken, en hebt kunnen reageren op de concept tekst van de Pastorale Brief. Al uw reacties en suggesties zijn daarbij welkom. We willen die graag meenemen, indien ze niet het evenwicht dat aan de tekst ten grondslag ligt verstoren. Immers de tekst is geschreven ter bemoediging van onze Palestijnse zusters en broeders, zonder daarbij uit het oog te verliezen dat we in de loop der jaren goede relaties hebben opgebouwd met vertegenwoordigers van de Joodse gemeenschap in België. We ontvangen graag uw reacties voor uiterlijk 30 april 2013. Kerkenraden, districtsvergaderingen of individuele leden van de kerk kunnen hun reactie zenden naar ds. Greet Heslinga (greetheslinga@skynet.be).

Verder willen we uw aandacht vragen voor ds. Gerrit Buunk uit Mechelen, die na overleg met de Coördinatie Bezinning en Dialoog, vertrokken is naar de Westbank. Hij werkt nu als een van de waarnemers van groep 46 van het bijzonder programma van de Wereldraad van Kerken met de naam *the Ecumenical Accompaniment Programme for Palestine and Israel* (EAPPI). Deze internationale groepen oecumenische begeleiders blijven gedurende drie maanden in diverse plaatsen op de Westbank en Oost Jeruzalem gestationeerd. Door hun aanwezigheid vermindert de intensiteit van het geweld tegen Palestijnse burgers, verbetert hun kans om hun recht te halen, en merken Palestijnse burgers aan den lijve iets van internationale solidariteit met hun lijden onder bezetting vanuit de wereldwijde christelijke gemeenschap. Uiteindelijk heeft het programma tot doel lokale en internationale inspanningen te steunen om een einde te maken aan de Israëliësch bezetting van de Palestijnse gebieden en tot een oplossing van het Palestijns-Israëliësch conflict te komen met een rechtvaardige vrede, gebaseerd op internationaal recht en de relevante resoluties van de Verenigde Naties. We zijn trots dat voor het eerst een lid van onze kerk bij deze vredesactie van de Wereldraad van Kerken is betrokken. Ds. Buunk komt terug op 15 februari. Vanaf eind februari zal hij beschikbaar zijn om zijn ervaringen te delen met protestantse geloofsgemeenschappen. Ook hiervoor kunt contact opnemen met ds. Greet Heslinga (greetheslinga@skynet.be). Graag moedigen we de gemeenten aan om ds. Buunk te gedenken in hun gebeden.

Met broederlijke groet,

Ds. E. Van der Borght
Coördinator Bezinning en Dialoog

11. Kerstgroet 2012 aan Palestijnse Christenen

In december 2012 werd onderstaande Kerstgroet namens de Coördinatie Bezinning en Dialoog naar Palestijnse christenen verstuurd.

Kairos Palestine
P.O Box 162
Bethlehem
Palestine

Brussels, Advent 2012

Dear sisters and brothers in Christ,

During the season of Advent, we prepare ourselves for the celebration of the coming of Christ, the Prince of Peace, who came to the world to share the human condition with us and to share God's peace and justice with humanity.

This year, again, there is all but peace and justice in the part of the world where you live. People cry 'peace, peace!', but there is no peace. As we write, we hear about 'wars and rumours of war'. Bomb shells have been exchanged between Israel and Gaza. Many innocent civilians were killed in yet another round of the senseless and chronic cycle of violence, death and destruction in your region. Every life lost in this conflict is the destruction of an individual who is precious in the eyes of God. It is in deep despair that we observe how few lessons seem to have been learnt from the past, and how mistakes are being repeated again and again at a very high price for all those involved.

We are grateful that open hostilities between Israel and Palestinians in Gaza have stopped and that a truce has been established. We fervently hope that this truce will last and that it will be a prelude to a process that addresses the root causes of the conflict and eventually leads to a comprehensive and lasting situation of peace with justice in your part of the world.

In the United Church of Belgium, a process has started (finally!) on how to respond to the Kairos Document. We have heard the cry of your people and, during the coming year, your document will be a topic of reflection in the parishes of our church. We hope that, in the course of next year, our Synod will be able to formulate an official response, based on the echoes that will be received from the reflections in the parishes.

Without doubt, recent developments in your region will influence the debates. We also hope to benefit from the experiences gained by a pastor of our church, Rev. Gerrit Buunk, who is participating in the EAPPI programme from November 2012 to February 2013.

Dear sisters and brothers, as we light an Advent candle every week, we pray for peace with justice in the world and we hold you especially in our thoughts. May you find the peace of Christ in your hearts and in your world.

Salam,

Dr. E. Van der Borght
Coordinator Bezinning en Dialoog

12. Wat kunnen we doen?

1. Je informeren over achtergronden en oorzaken van het conflict. Er zijn vele mogelijkheden via boeken, brochures, TV, krant, getuigenissen en lezingen.
  - * Fact sheets EAPPI: deze geven veel achtergrond informatie over de actuele situatie www.kerkinactie.nl/eappi
  - * Brochure “ De muur is afgebroken” een theologische bezinning door ds. Henri Veldhuis” (Efeze 2:14)
[www.henriveldhuis.nl/LocalFiles/Israël/Palestijnen Muur afgebroken/html](http://www.henriveldhuis.nl/LocalFiles/Israël/Palestijnen%20Muur%20afgebroken/html)
  - * Power Point bekijken over het Kairos document op te vragen bij: Greet Heslinga (greeslinga@skynet.be)
  - * Websites, die de moeite waard zijn:
    - Holy Switch: www.HolySwitch.nl voor jongeren. Een initiatief van de Protestantse Kerk in Nederland, Kerk in Actie, IKON en jongerenprogramma JOP
    - Kairos Palestine: www.kairospalestine.ps
    - Kairos Palestina Nederland. Hier vind je Nederlandstalige informatie over Het Kairos Document: Uur van de Waarheid: www.kairospalestina.nl
    - Kerk in Actie (Protestantse Kerk Nederland) www.kerkinactie.nl/ipdocu
    - Sabeel (Oecumenisch Centrum voor Palestijnse Bevrijdingstheologie) te Jeruzalem), www.sabeel.org
    - Vrienden van Sabeel Nederland www.vriendenvansabeelnederland.nl
    - International Council of Christians and Jews (ICCJ): www.iccj.org
    - Arab Educational Centre, Betlehem: www.aeicenter.org
    - Tent of Nations: www.tentofnations.org
2. Maak het bespreekbaar in je kerk en nodig sprekers uit:
  - Ds. Gerrit Buunk is beschikbaar om bij u ter plaatse te vertellen over zijn verblijf van drie maanden in Yanoun (Westoever), met powerpoint-presentatie (contact: gj.buunk@skynet.be).
  - Pax Christi Vlaanderen organiseert ook regelmatig avonden: www.paxchristi.be
3. Steun een project bv. Nes Ammim: www.nesammim.nl. Voor meer informatie ds. Frans Van Der Sar te Brugge, fransvandersar@gmail.com.
4. Meedoen aan een actie bv. de Olijfbomencampagne: www./planteenolijfboom.nl

5. Meedoen aan de jaarlijkse Wereldwijde Week voor Vrede in Palestina en Israël (WWPPI), een initiatief van de Wereldraad van Kerken www.worldweekforpeace.org
6. Voorbede doen voor vrede in het Midden Oosten: www.kerkinactie.nl/voorbede of www.actpalestineforum.org (Engelstalig)
7. Brochure: De kruisweg van de Palestijnse christenen . Goed te gebruiken in de 40-dagentijd.Te downloaden op www.kerkinactie.nl/ipdocu of via greetheslinga@skynet.be
8. Je kunt erop letten wat je koopt. Israëlische nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever zijn illegaal volgens internationaal recht. Die producten kunnen dus niet als komende uit Israël worden verkocht. Palestijnen zijn erbij gebaat wanneer hun producten zouden worden gekocht.
9. Bekijk een documentaire of film: bv. Rachel van Simone Bitton, Une bouteille a la mer van Thierry Binisti (www.cinéart.be), Thank God It's Friday, een Belgische documentaire van Jan Beddegnoodts en Niel Iwens. "5 Broken Cameras"....
10. Bezoek Israël en Palestina: info: ds. Frans van der Sar te Brugge, fransvandersar@gmail.com.
Ook Pax Christi Vlaanderen (www.paxchristi.be) en Palestina Solidariteit (www.palestinasolidariteit.be) organiseren jaarlijks reizen.
11. Brochure met tips voor alternatieve bestemmingen: Fair toerisme in de Palestijnse Gebieden en Israël: uitgave van Pax Christi en Broederlijk Delen . Bestellen en info: [fairtoerisme@broederlijk delen](mailto:fairtoerisme@broederlijkdelen.be).

13. Kerk *in* de Samenleving

Om de presentie van de kerk in de samenleving te versterken heeft de Verenigde Protestantse Kerk in België (VPKB) in oktober 2010 een commissie in het leven geroepen: Kerk *in* de Samenleving (KidS).

Deze stelt zich ten doel:

- ◆ **Bestudering-** in het licht van de Schriften- van de **maatschappelijke problemen** op het socio-economisch terrein, het milieu, de internationale verhoudingen alsmede alle vormen van **onrecht** en **discriminatie**.
- ◆ Gemeenten en gemeenteleden **bewust maken** van de problemen in de samenleving. Hen te bemoedigen en te helpen om hun **verantwoordelijkheid** in hun omgeving op te pakken om zo als christenen ten dienste van hun naasten te staan
- ◆ Bij te dragen tot aan grotere zichtbaarheid en presentie van de VPKB in de samenleving.

Adres:

Verenigde Protestantse Kerk in België (VPKB)

Brogniez straat 44

B-1070 Brussel

Contact KidS: Rob van Drimmelen,

Email: vandrimmelen.krabbe@numericable.be,

Tel: 02 660 98 34

Website: www.vpkb.be

Eindredactie: Greet Heslinga

Layout: Kees Hozee

Efeziërs 2:14:

“ ...Want Hij (Christus Jezus) is onze vrede, hij die met zijn dood de twee werelden één heeft gemaakt, de muur van vijandschap ertussen heeft afgebroken..”

